

ידיעון הרשות הלאומית להסמכת מנהגות

רשותון

חץ מכאב ראש והרבה טפסים מה יצא לנו מזה? הסמכת מעבדות מונופוליסטיות – ערך וצורך

מאת: אודי וולף - מז"פ

מדענים פורנזיים מחו"ל, המתארחים בחטיבת המעבדות לזיהוי פלילי של משטרת ישראל (מז"פ) נוהגים לפתוח את ההרצאה המרכזית של ביקורם, בהצגת שיקופית שסמל הארגון שאותו הם מייצגים טבוע בראשה או במרכזה. לאחר שקהל השומעים התרשם גם מהמבנה בו שוכנות המעבדות הוא נחשף לשלל התארים המקצועיים שנקשרו לראשו של המומחה הניצב לפניהם. בשיקופית השניה מוצגת בדרך כלל תעודת ההסמכה של הארגון. חתום עליה גוף הסמכה ארצי או בין לאומי מוכר. החל מחודש יוני 2006, גם מז"פ הישראלית צורפה למועדון "השיקופית השניה", ויכולה להציג את תעודת ההסמכה שהוענקה לה על ידי הרשות הלאומית להסמכת מעבדות. עם זאת, עדיין מנסרת

באור שאלת הצורך בהסמכה, בארגון מונופוליסטי כמו מז"פ. המעבדות לזיהוי פלילי הן חלק ממערך המודיעין והחקירות של משטרת ישראל. קהל הלקוחות שלהן הוא יחידות החקירה, רשויות המשפט והחוק או ארגונים ממשלתיים. לרוב, אין למז"פ אפשרות להשיב ריקם את הבקשה לבדיקה, ומולה לא עומד לתחרות גוף מקצועי אחר המוסמך לתת תשובה מדעית-פורנזית. הסמכת מעבדות מז"פ יכולה להתקבל כאופנה, ריקה מכל השפעה מעשית על הבדיקות ועל איכותן.

התוצר המרכזי של מז"פ הוא חוות הדעת שעורכים וכותבים המומחים בתחומים השונים. אלו נתונים לעיונם של חוקרים ופרקליטים מחד גיסא, וסנגורים ומומחים נגדיים מאידך גיסא. על כולם, מרחפת החלטת שופטי בית המשפט לערכאותיהם. מסקנה אפשרית היא, לשוות לנגד עיני הבודק את חרם המלוטשת של שלשה אלה, ונמצאת ההסמכה טפלה להם.

מומחה מז"פ, חותם לבדו על חוות הדעת שערך. איש מלבדו, גם מפקד בכיר ככל שיהיה, לא יוכל להגן על המסקנות מעל דוכן העדים. בבית המשפט, קשה עד בלתי אפשרי להגן על מסקנות שהעד המומחה איננו שלם אתן מקצועית ומצפונית. מעידה אחת שלו עלולה לחרוץ את גורלו המקצועי. אם כך, חזקה עליו, שכל מעשיו יהיו כהלכות מומחים מקצועיים, לכל פרטיהם ודקדוקיהם, נקיים מכל השפעה זרה ודי בהסמכתם כמומחים כדי להעיד על טיב תוצאותיהם מכאן ולהבא.

מומחי מז"פ, נצבים כאשר רגלם האחת נתונה בלב עולם המחקר המדעי, ומחויבים לכללי האתיקה הנהוגים בו, ורגלם האחרת טובלת בעשייה המשטרית לאכיפת החוק ולדרישות שהיא מציבה. התביעה הבלתי מתפרשת לאוביקטיביות, לשקיפות מלאה, למהימנות בדווח, לשימוש בשיטות מקובלות ומוכרות, למתן חוות דעת לאחר הסמכה, ולעוד דרישות, עולה בקנה אחד מבין שתי הדיסציפלינות ומייתרת לכאורה את הצורך בהסמכה.

חלק ניכר מתהליך ההסמכה, עוסק בדרישות "מעטפת" שאינן נתונות בידי ה"מובלעת" המוסמכת ואם כך, אין ההסמכה מעלה או מורידה מאומה. כלפי מה אמורים הדברים: מז"פ כחלק ממשטרת ישראל, אינה קובעת באופן עצמאי ובלעדי את מבנה הארגון, התלוי במידה רבה בשיקולים מערכתיים חיצוניים. כך גם תנאי סביבת העבודה וחלק ניכר מבקרת הרכש והלוגיסטיקה, ציוד הבדיקה והמדידה מסורים בידי גופים מקצועיים כלל משטריים שאינם חלק ממז"פ. חלקו "המוסמך" של הארגון, מוגבל לא אחת ביכולותיו, באשר להקצאת תנאים ומשאבים, הנדרשים על ידי הגוף המסמך והשמירה וההקפדה על סטנדרטים, תלויה לא אחת בשיקולים הזרים לעולמה של האיכות. מעבדות מז"פ אינן זקוקות להסמכה. גם תהליך ההסמכה וגם תוצאתו אינם מהווים למז"פ צורך; ספק אם ההסמכה תביא בכנפיה רווח כלכלי. מספר הלקוחות לא יגדל ויתכן שגם שביעות רצונם לא תשתנה. למעט האופנה הכלל עולמית להסמך מעבדות פורנזיות, יתכן שתהליך ההסמכה לא ישא פרי מדעי מידי.

להבדיל ממעבדות רבות מבקשות הסמכה מחמת הצורך, מז"פ רואה בהסמכה ערך, אותו ניתן להדגים במעשה המיוחס לרבה של פראג לפני כ- 250 שנה, ר' יחזקאל לנדא המכונה "הנודע ביהודה". אברך ניגש לבחינת הסמכה אצל הנודע ביהודה, כדי שיוכל לשמש כרב בקהילה. לאחר שתהה הרב על קנקנו, איחל לו שיזכה לשמש בקודש בעיר גדולה. האברך התמים היה בטוח שאין לך שבח גדול מזה. העמיד אותו הרב על טעותו והסביר לו: בכפר קטן, סביר שאתה תהיה פוסק יחיד ובתשובותיך אתה עלול להטעות את הרבים. בעיר גדולה, רבים הם המשיבים כהלכה וחזקה על השואלים שימצאו להם את מי לשאול.

מז"פ, בבדידותה המקצועית, כגוף הפורנזי היחיד במדינת ישראל, דומה מאוד לפוסק יחיד בכפר

נידח. תהליך ההסמכה הוא חלק מן הצורך לבדיקה מתמדת ושיטתית של הארגון, החל במבנה הארגוני והפיזי, הציוד והכשרת המומחים. תרומתה של ההסמכה, בפיתוח מנגנוני הבקרה הפנימיים והחיצוניים, בתוך המעבדות וביניהן, ובהשוואה לארגונים דומים. הגוף המסמך, מבקר את מז"פ אך לא מנגח, שופט אותה על בסיס ראייה כוללת ולא נתפש לדוגמאות דווקניות. לכן, תהליך ההסמכה יוצר התבוננות מעמיקה ומתמשכת, על התהליכים ועל התוצרים, על הסיבות ולא רק על התוצאות. אין ביכולתם של המומחים המשפטיים לבקר את חוות הדעת מעבר לתחומי החוק. הם מוגבלים בשאלה ובדרישה במחשבתם המעמיקה, בסברתם הישירה או בזכרונם המופלג המשווה את הנתונים המוצגים בפניהם עם תקדימי העבר. לרוב הם אינם מסוגלים להציע גישה אחרת, חלופית או בדיקה שלא נכללה בחוות הדעת. אין בכחו של העולם האקדמי, לבחון ישום של שיטות עבודה לאורך זמן, על סמך בדיקות ההיתכנות המוצגות במאמר והאפשרות לחזרה על תוצאות המפורסמות בכתבי עת. המובהקות וסטית התקן אמנם מדווחות, אך אין מחייבות כשגרה ואין קובעות גבולות או סולם אי ודאויות. ללא תהליך הבטחת איכות, לא ניתן לאכוף כללי שגרת בדיקות מחמירים, אחידות בטיפול במוצגים ופתרונות קבועים ומחייבים לדווח על תוצאות, כולל חריגים. שותפות בקבוצות עבודה בין לאומיות אינה תחליף לתיקוף שיטות, לכיול מכשירים, ולבדיקת השפעות של מקום וזמן. צרוף תהליך ההסמכה, למנגנוני הבקרה הפנימיים והחיצוניים שמז"פ נוטלת על עצמה, יכולים להקנות לה את האמינות, המקצועיות והאיכות שאלהיהן היא שואפת להגיע.

אמות המידה לקראת תו 'בטרם' לבית בטוח לילדים

מאת: מיכל קליין, ר' תחום מידע ופיתוח

בימים אלה הסתיימה כתיבתן של אמות המידה לקראת תו 'בטרם' לבית בטוח לילדים. הפרויקט, בשיתוף הרשות הלאומית להסמכת מעבדות, מציב קריטריונים נוספים על אלה שקיימים בחוק, במטרה לתת דגשים נוספים הקשורים להפיכתו של הבית לבית בטוח לילדים. ארגון 'בטרם' לבטיחות ילדים והרשות הלאומית להסמכת מעבדות גיבשו צוות מומחים רב-תחומי שכלל מומחים בתחומים שונים של הנדסה, בטיחות ורפואה. הוועדה פעלה במשך כשנה ודנה בדרישות לבית בטוח לילדים. וועדת המומחים כתבה את המלצותיה, והן נכתבו כדו"ח לקראת הוצאתו של תו 'בטרם' לבית בטוח.

בישראל, בדומה למדינות מפותחות אחרות, היפגעות מתאונות (injury) היא תופעה מרכזית בתחום בריאות הציבור בכלל, ובריאות ילדים וצעירים בפרט. בקרב ילדים ובני נוער בני שנה עד 17 שנים פגיעות הן סיבת המוות הראשונה. פגיעות המתרחשות בבית הן מן הקשות שבבעיות הבריאות המאפיינות בעיקר את קבוצות הגיל הקיצוניות – ילדים וקשישים. תמותה מפגיעות בית ופנאי היוותה 47% מסך מקרי המוות בשנים 1998-2000 ('בטרם', לא פורסם); בשנת 2002 כ-87% מאשפוזי ילדים עקב היפגעות היו כתוצאה מהיפגעות בבית ובפנאי (מאגר מידע מרכזי אשפוזים, משרד הבריאות).

מניעת היפגעות בבית דורשת שילוב בין יצירת סביבה בטוחה עבור הילדים והתנהגות בטוחה של ההורים. האחריות על בטיחות ילדים בבית מוטלת לא רק על כתפי ההורים והמטפלים בילד אלא גם על המערכות הציבוריות האמונות על קביעת סטנדרטים לבנייה. האחריות על הגופים הציבוריים איננה רק בקביעת הסטנדרטים אלא בשיפור מתמיד שלהם תוך התייחסות לקבוצות בסיכון. הבטחת סביבה ביתית בטוחה לילדים דורשת אמות מידה נוספות מתוך ראייה של הסיכונים לילדים, במיוחד הילדים בגיל הרך. לצערנו, בעלי המקצוע העוסקים בבנייה לרבות, מתכננים וקבלנים אינם מצויים בצרכים הייחודיים להבטחת סביבה ביתית בטוחה לילדים. גם ציבור ההורים יכול ליהנות מידיעת הסטנדרטים המיוחדים לבנייה של בית בטוח לילדים בבואם לבחור בית למשפחתם. מטרות הועדה בבואה לקבוע אמות מידה לבית בטוח לילדים, להעלות את המודעות והידע של המתכננים והקבלנים לאמצעים הדרושים לבניית בית כזה; כמו כן להעלות את המודעות והידע של הציבור על מנת שיוכל לדרוש ממתכנן/בונה הבית לנקוט באמצעים שיעזרו לו להבטיח את שלום ילדיו.

טיוטת הדו"ח מפורסמת באתרי האינטרנט של הרשות הלאומית להסמכת מעבדות במדור פרסומים / מאמרים, וארגון בטרם לבטיחות ילדים באתר www.beterem.org. אנו קוראים לכם לשלוח את הערותיכם לכתובת israc@israc.gov.il